



*IKKE* et stempel!

# Diagnoseforståelse

Autisme - og ledsagende tilstande

---

VED SPECIALLÆGE I BØRNE- OG UNGDOMSPSYKIATRI OG SPECIALIST I PSYKOTERAPI TINE SKIPPER VESTERBY

# Hvad er diagnoser

” Diagnose som begreb i praksis” v. Det etiske råd.

---

Klassifikation/ kategorisering af symptomer

Dialogredskab mellem professionelle

Inddeling og afgrænsning af:

- Årsagssammenhænge
- Udviklingshistorie
- Karakteristiske symptomer
- Forløb ( og prognose)
- Indsatsområder og tilgange.



# Formidling

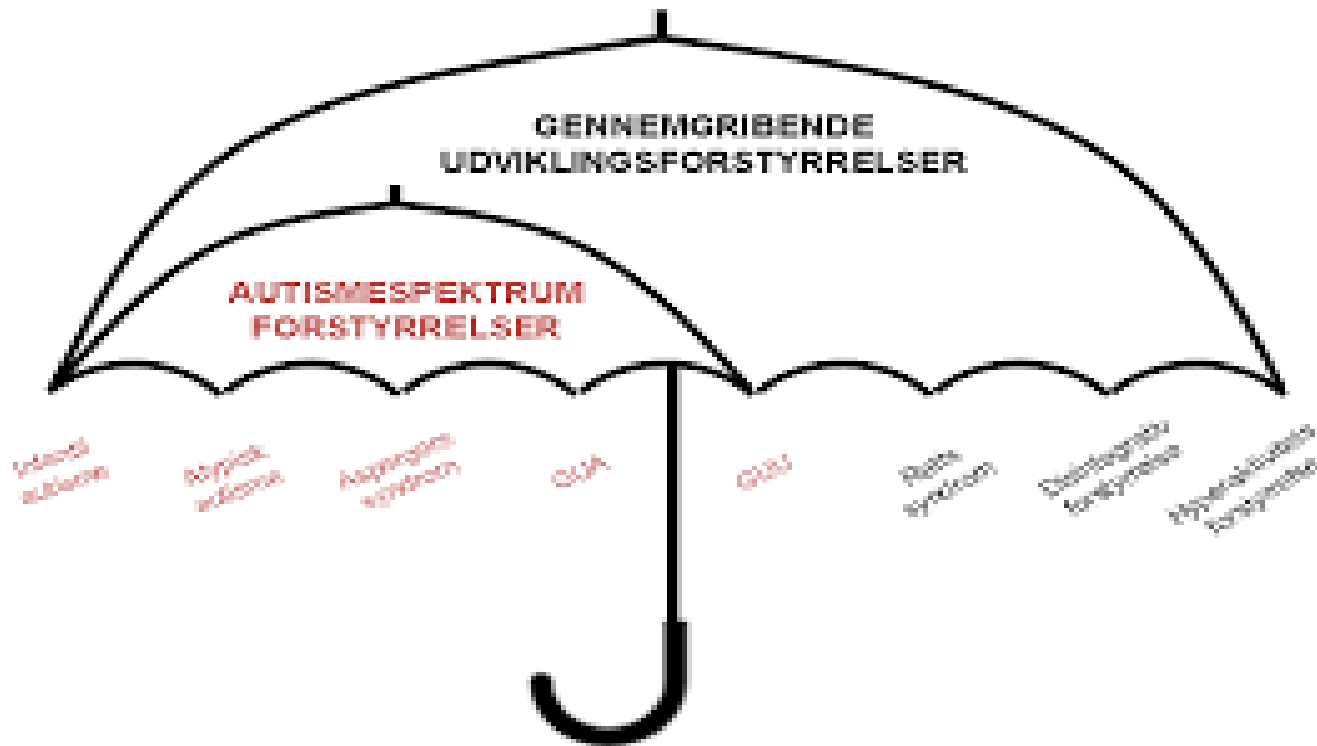
---



# Diagnostik inddeling

- ICD10- et dialogredskab mellem professionelle – *IKKE* den evige og endegyldige sandhed!

---



# Udredning

---

- **Anamnese optagelse** (Udviklingsmæssige milepæle/ Dispositioner/ Eksposition/ Somatisk lidelser/ funktionsniveau)
  - Beskrive symptomudvikling
  - Udelukke comorbiditet og differentiell diagnostik
- **Observationsbeskrivelse**
- **Lægeundersøgelse**
- **Psykologiske test**
- **Diagnostiske interviews (ADI / ADOS)**

# Karakteristika

-Lorna Wing - Psykiater UK. 1973

---

ICD 10 F84.0-9

Kernesymptomer ( Wings triade):

- Social samspil
- Social kommunikation
- Social adfærd

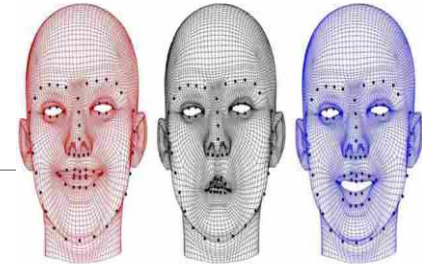
Diagnostikken afhænger af :

- Debutalder.
- Omfang af indhold i de sociale udfordringer.
- Omfang af ledsage tilstande.



# Symptombillede

---



## Wings triade:

- Social samspil, Social kommunikation, Social leg og adfærd.

## Vedr. gensidighed i det sociale samspil:

- Indhold i og omfang af samspil med andre.
- Fælles opmærksomhed.
- Ikke- sproglige kommunikationsstrategier ( mimik, gestik og øjenkontakt)
- Inddragelse og delagtiggørelse af andre.
- Aflæsning, og afkodning (Mentalisering/ Theory of mind.)
- Kopiering og imitation af adfærd
- Gensidige relationer.

# Symptombillede

---

## Wings triade:

- Social samspil, **Social kommunikation**, Social leg og adfærd.

## Vedr. den indhold og omfang i kommunikationen:

- Sprogudvikling.
- Kommunikation af egne behov og grænser.
- Brug af understøttende gestus.
- Formel eller omstændig tale /brug af neologisme eller ekkotale/ konkret sprogbrug.
- Fælles referenceramme.
- Aflæsning af personlige grænser hos anden.
- Konversationsstrategier og udtryksformer.
- Udveksling i dialog.





# Symptombillede

---



## Wings triade:

- Social samspil, Social kommunikation, Social leg og adfærd.

## Vedr. bevægemønstre, interesser og adfærd:

- Motoriske stereotyper ( Eks. Mannerismer)
- Gentagelsespræget adfærd.
- Vedvarende rutiner eller ritualiseret adfærd.
- Detaljeorienteret frem for helhedsforarbejdning ( Eks. Central kohærens og Monotropisme)
- Særinteresser/ isolerede evner.
- Udpræget behov for genkendelighed (Eks. Persistence eller preservation of sameness) .
- Skærpet sensitivitet på flere sansemodaliteter.
- Overblikfunktion ( Eks. Eksekutive funktioner)

# Forekomst

- M. Lauritsen et al 2004

---

## Sammenligning af prævalens

Diagnoser	Lauritsen et al. 2004 (pr. 10.000)	Chakrabarti & Fombonne 2005, Baird et al. 2006, Petersen et al. 2006, Fombonne et al. 2006, Kogan et al. 2009
Infantil autisme	11,8	9-38,9/10.000
Asperger's syndrom	4,7	2,5-11/10.000
GUF, uspec. og andre	14,6	32,8-77,2/10.000
ASD (total)	34,4	30-116/10.000

- Drengene: piger 3-4: 1
- Tvillingestudier:
  - Enæggede : 36-91%, Tveæggede: 0-23 %, Søskende: 3%.

# Årsager

---

Sekundær (Kendt årsag): 10-15 % ( inkl formodede kendte!)

- Medfødte infektioner -eller i første levetid ( Ex Rubella).
- Embryotoksiske stoffer ( Thaladomid/ Valproat)
- Kendte kromosom abnormiteter/ genmutationer ( 5-10 %)

Primær ( Uden kendt årsag) : 85-90 %

- Genetiske ( polygenetisk) ?
- Autoimmun ?
- Dysfungerende mave- tarm kanal ?
- Fødselskomplikationer?
- Multifaktoriel ?

# Det vil sige...

---

- Autisme påvirker alle de måder hvorpå den unge møder, mærker, bearbejder og interagerer med omverden på.

# Men....

---

- Alle er unikke og kan ikke passe ind i én diagnostik boks.
- Så har du mødt én ung med autisme- så har du mødt én med autisme...
- Autisme er ikke en sygdom – og skal ikke kureres ( lige så lidt som man ikke kan kurere fregner og store fødder)
- Man vokser heller ikke ud af sin autisme – men ind i den....

# Ikke i stykker...

---



# Ledsagende udfordringer

- Russell Barkley

---

## Eksekutive dysfunktioner ( overbliksvanskeligheder)

- Præfrontale funktioner som har betydning for evnen til at **træffe valg**, danne sig **overblik**, **planlægge** opgaver, **afstemme** tiden hertil , **tilpasse** sig omgivelserne og **igangsætte**, **vedholde** og **afslutte** opgaver.
- En teori er, at barnet under den normale udvikling, i tiltagende grad bliver i stand til at hæmme umiddelbare adfærdstilskyndelser og udsætte udførelsen heraf, til de har nået til at tænke konsekvensen af handlingen igennem. Denne evne til at hæmme impulser er svækket hos børn med opmærksomhedsforstyrrelse - der synes således at kunne være tale om et hypersensitivt central nervesystem( Barkley 1997)



# Ledsagende udfordringer

---

## **Sanse- og integrationsvanskeligheder**

- Skærpet eller ændret sensitivitet- ofte på flere samtidige sansemodaliteter (lyd, lys, berøring, temperatur, smag, lugt, smerte- følesans, oral-stimulation mv. )



# Ledsagende udfordringer



## LEDSAGENDE TILSTANDE

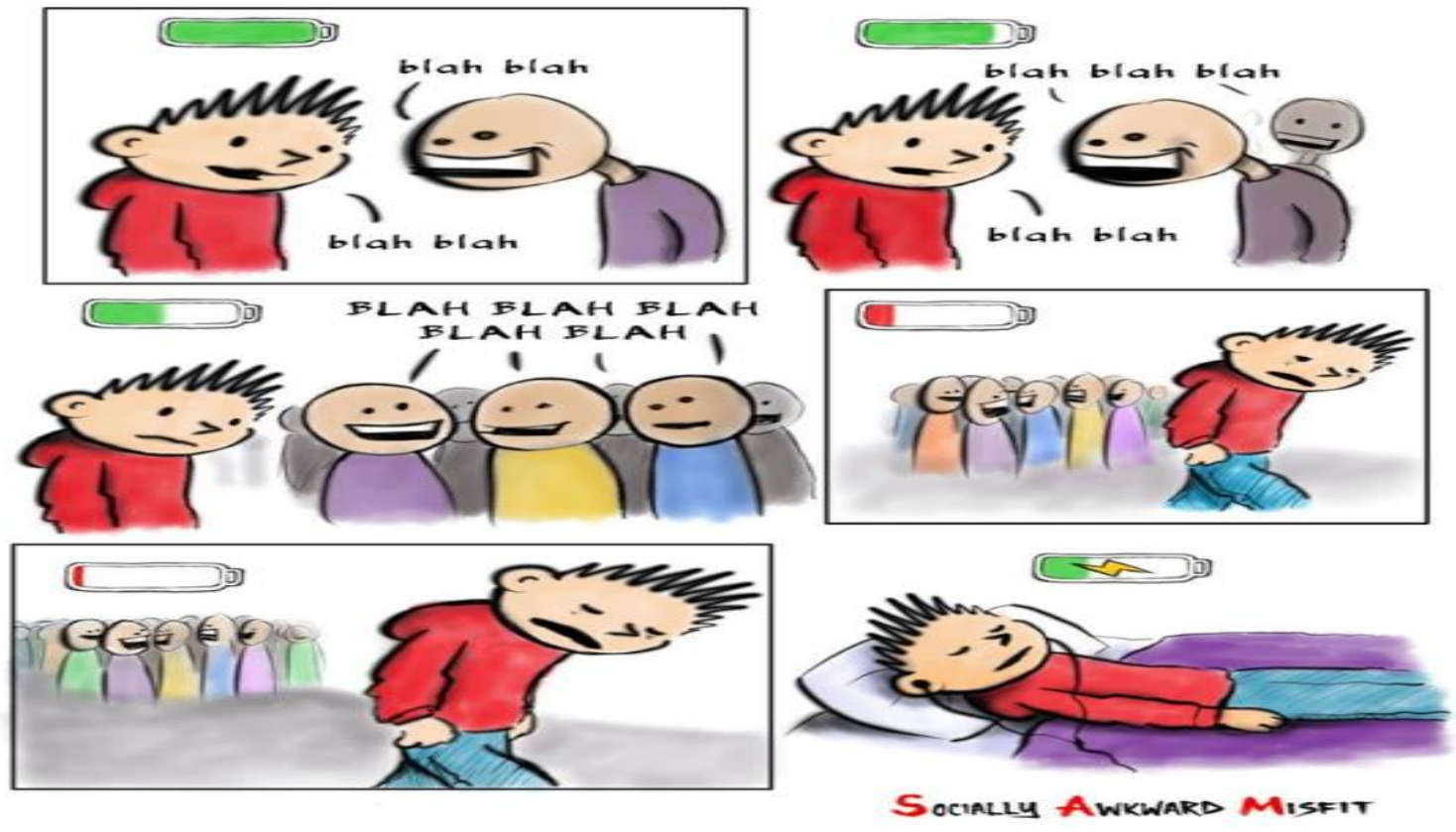
- 70 - 80 % anslås at have yderligere én anden tilstand
- 25 – 40 % anslås at have mindst to andre tilstande
- **Udviklingsforstyrrelser:** Sprogforstyrrelse, motorisk udviklingsforstyrrelse, mental retardering
- **Psykiske lidelser:** ADHD, angst, adfærdforstyrrelse, depression, OCD, tics, psykose, skizofreni, spiseforstyrrelse
- **Neurologiske og genetiske sygdomme** f.eks. epilepsi
- **Syns- og høreproblemer**
- **Andre tilstande:** Problemer med spisning, søvn og renlighed. Problemer i forbindelse med sansning af smerte, temperatur, lyd, berøring og smag.

# Trivsel og udvikling

---

Vi kan ikke uden videre sikre trivsel - men vi kan, ud fra kendskabet til de unges "styresystemet", bidrage til at forebygge mistrivsel.

# Afdække hvad der giver og tager energi.



# Understøtte de eksekutive funktioner



## De 10 H'er

<b>Hvad skal jeg lave? (indhold)</b>	
<b>Hvorfor skal jeg lave det? (mening)</b>	
<b>Hvordan skal jeg lave det? (metode)</b>	
<b>Hvor skal jeg lave det? (placering)</b>	
<b>Hvornår skal jeg lave det? (tidspunkt)</b>	
<b>Hvor længe skal jeg lave det? (tidshorisont)</b>	
<b>Hvem skal jeg lave det med? (personer)</b>	
<b>Hvor meget skal jeg lave? (mængde)</b>	
<b>Hvem kan jeg få hjælp af? (person)</b>	
<b>Hvad skal jeg lave bagefter? (indhold)</b>	

# Arbejde med socialfærdighedstræning

---



# Tilbyde struktur og forudsigelighed

---



# Men først og fremmest...

---

Se på den enkelte unge som unik.

Tage afsæt i de individuelle karakteristika.

Fremhæv og understøt særlige færdigheder.

# Og når man bliver voksen....

---

## Autismetræk hos voksne

### SOM MÅSKE ER BLEVET OVERSET I BARNDOMMEN

#### SOCIALE TRÆK:

Du kan føle, at du bliver ligesom dem, du er mest sammen med  
Du over dig måske konstant på samtaler eller samvær  
Du kan føle, at du altid står "på en scene"  
Du har måske enkelte nære venner og få bekendtskaber  
Du kan opfatte ting meget bogstaveligt og tænke sort/hvidt  
Du kan have svært ved, at andre bryder regler

#### SENSORISKE TRÆK:

Du er måske selektiv spisende og spiser kun få forskellige madvarer  
Du kan have det svært med lyde, berøring eller sansemæssige input  
Du opsøger måske faste kram, når du er overvældet eller ked af det  
Du tygger, gnider eller trommer måske ofte på bestemte materialer  
Du kan have problemer med at bearbejde visuel eller auditiv information  
Du kan have svært ved at få nok ro i kroppen at sove

#### ADFÆRDSMÆSSIGE TRÆK:

Du kan måske "dimse", tygge på ting, tromme eller have andre repetitive vaner  
Du bliver enten mere eller mindre ked af det/ophidset over ting, der er "upassende"  
Du er måske meget optaget af særlige hobbyer eller interesser  
Du har måske svært ved at tilpasse dig, når planerne pludseligt ændres uden varsel  
Du kan have rutiner, som ikke rigtig ser ud til at have et formål  
Du kan have svært ved ukendte eller nye ting og situationer

#### KOMMUNIKATIVE TRÆK:

Du kan føle smerte eller ubehag ved øjenkontakt  
Du kæmper måske med at følge med i hurtige samtaler  
Du opfatter måske vittigheder meget bogstaveligt og forstår ikke drilleri  
Du "fanger" måske ikke sarkasme og det, der "ligger mellem linjerne"  
Du kan foretrække at kommunikere via sms eller e-mail  
Du forstår måske ikke, hvorfor direkte og ærlig tale kan blive opfattet som uforskammet

*Kilde: Autistic Mama*

*Oversat til dansk af Mette Holm og Anne Skov Jensen, Overlevelsesguiden.dk*



---

**”.. at man, når det i sandhed skal lykkes én at føre et menneske hen til et bestemt sted, først og fremmest må passe på at finde ham der, hvor han er, og begynde der. Dette er hemmeligheden i al hjælpekunst”**

*Søren Kirkegaard: Synspunktet for min forfatter-virksomhed 1859*